

HIÁNYOK

A TANODÁ PLATFORM

**jelentése az állami finanszírozással
működő tanodák aktuális kihívásairól**

2025. április

Szerkesztette:

Fejes József Balázs

Szűcs Norbert

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. A tanodák jellemzőinek áttekintése	5
2.1. A tanoda meghatározása	5
2.2. A tanodák eredményessége	7
2.3. A tanodák fenntartó szerinti jellemzése	7
2.4. A TanodaPlatform bemutatása	9
3. Hiányok. A pénz hiánya	10
3.1. Előzmények	10
3.2. Áttérés az állami forrásokra	10
3.3. A támogatás elértéktelenedése, fokozódó finanszírozási nehézségek	11
3.4. A finanszírozási nehézségek összetettsége	13
3.5. Javaslatok	16
4. Hiányok. A szakmai egyeztetés hiánya	17
4.1. Szervezeti keretek	17
4.2. Példa a szakmai egyeztetés hiányára: a tanulói összetétel szabályozási szándéka	18
4.2.1. A helyzet leírása	18
4.2.2. Elméleti megfontolások	18
4.2.3. Gyakorlati problémák	20
4.3. Javaslatok	22
Köszönetnyilvánítás	24
Irodalom	25
2024-ben megjelent tanulmányok a tanodák működése kapcsán	29

1. Bevezetés

A megközelítőleg 80 tanodából álló TanodaPlatform-hálózatot koordináló Motiváció Oktatási Egyesület már több jelentést, publikációt készített a tanodák aktuális helyzetéről annak érdekében, hogy a döntéshozókat és a szélesebb nyilvánosságot tájékoztassa a tanodamozgalom releváns kérdéseiről (Fejes & Szűcs, 2016a; 2016b; 2021; 2022; Szűcs & Fejes, 2020; 2021). E jelentések és tanulmányok jellemzően olyan időszakokban születtek, amikor a tanodákban jelentkező kihívások több figyelmet igényeltek. E jelentés közreadásának háttérében is ez áll: úgy véljük, ismét fontos, hogy felhívjuk a döntéshozók és a szélesebb nyilvánosság figyelmét a tanodák helyzetére.

A tanodákra legutóbb 2016-ban irányult nagyobb közfigyelem, amikor a „tanodamutyi” néven elhíresült botrány során kiderült, hogy a működő – közöttük számos széles körben ismert és elismert – tanodák meghatározó része nem nyert támogatást a korábban soha nem tapasztalt mértékű európai uniós pályázati forrásból. A TanodaPlatform sikeres érdekérvényesítő folyamatának köszönhetően az érintett tanodák egy gyorssegélyt kaptak, majd egy új pályázatot írtak ki, amivel majdnem 100, korábban is működő tanoda folytathatta a munkáját.

A tanodamozgalomra irányuló figyelem számos következménnyel járt. A közvélemény egy része elkezdte a magyar oktatási rendszer megmentőjeként kezelni ezt az intézménytípust, míg mások a létezését is megkérdőjelezték, például egy árnyékintézmény-rendszer erőforráspazarló jellegzetességét hangsúlyozva.¹ Azaz egy diskurzus indult a tanodákról. Másrészt a döntéshozókat, illetve a tanodákat támogató minisztériumi szakembereket is cselekvésre sarkallta a helyzet: a botrányosan induló pályázatok megvalósítási időszakában szakmai, jogi és pénzügyi feltételeket teremtettek ahhoz, hogy 2019-től ne európai uniós forrásokból, hanem állami finanszírozásból működhessenek a tanodák. Egy kétéves próbaidőszakot követően hároméves időszakokra pályázhattak a tanodák állami forrásra – legutóbb 2023-ban.² A pályázók körét leszűkítették azokra a fenntartókra, akik vállalják azt, hogy egy kormányhivatal által kiállított, egyértelmű standardoknak megfelelő működési engedély birtokában dolgoznak. Az intézménytípust az oktatási szférából a szociális szférába sorolták át, aminek egyik következménye, hogy a tanodákban munkaszerződéssel foglalkoztatott mentorok szociális ágazati pótlékkal egészíthetik ki fizetésüket.³

A tanodamozgalom több szereplőjének, köztük a TanodaPlatform szakértőinek bevonásával megtervezett folyamatnak látható volt az induláskor is néhány negatív oldala,⁴ de összességében pozitív változásként értékeli a tanodaszféra az átalakulást. Kiszámíthatóbbá vált a finanszírozási háttér; a szabályozások nemcsak terheket, de minőségbiztosítási elemeket is magukkal hoztak; a gyermekközpontú attitűd és módszertan pedig továbbra is fennmaradhatott a tanodákban, amiknek éppen a viszonylagos autonómia adja meg az értelmét, lehetővé téve az igényekre reagáló szemlélet fenntartását. A 2019

¹ Mi magunk a Csodafegyver vagy pótcselekvés című tanulmányunkban fejtettük ki a helyzettel kapcsolatos véleményünket (Szűcs & Fejes, 2021).

² A pályázat megvalósítási időszaka 2024-2026. naptári évek.

³ A mentorok jelentős része részmunkaidőben, vállalkozóként vagy megbízási szerződéssel foglalkoztatott, így nem részesül ebben a lehetőségben.

⁴ Például előre látható volt bizonyos típusú adminisztrációs terhek növekedése, a bürokratizálódás veszélye; a korábbihoz képest más típusú centralizáltság és kiszolgáltatottság; az alulfinanszírozottság veszélye; az oktatási-szociális-kulturális területek közötti egyensúly felborulása; a támogatotti kör megmerevedése, ezáltal az új kezdeményezések belépésének nehézsége, a meglévő kör innovációs hajlandóságának csökkenése.

előtt működő tanodák egy jelentős része nem akart vagy nem tudott csatlakozni az új rendszerhez. Többségük befejezte vagy átalakította a tevékenységét, míg egy szűkebb körük más működési gyakorlatot dolgozott ki, és állami finanszírozás nélkül folytatja munkáját.⁵ E jelentésben nem térünk ki részletesebben e kör helyzetére, az állami finanszírozást választókra koncentrálnak.

A 2019 óta eltelt évek egyik meghatározó élménye volt a covid-járvány időszaka a tanodák számára is, amely mind szakmailag, mind emberileg jelentős kihívások elé állította a tanodák munkatársait.⁶ A járványt követően újabb kihívással szembesültek a tanodák: 2022-23 óta számos folyamat begyűrzése miatt olyan mértékűre növekedett a tanodák alulfinanszírozottsága, hogy az alapműködés biztosítása is sok szervezet számára fenntarthatatlannak tűnik. A 2024-től elinduló hároméves támogatási időszak keretfeltételei több szereplőben, elsősorban az állami oldal képviselőiben azt az érzetet kelthette, hogy a korábbi problémák megoldottnak tekinthetők; míg a tanodák álláspontját jól jellemzi, hogy volt olyan tanoda, aki a támogatás növekedésének (csekély) mértékét megismerve nem is pályázott a kiírásra, esetleg beszüntette működését.

Ez a TanodaPlatform szakértői által készített jelentés az állami finanszírozású tanodákat aktuálisan foglalkoztató nehézségekre, veszélyekre koncentrálnak, nem tagadva a pozitív folyamatok, eredmények létét sem, amelyeket az állami finanszírozás lehetősége kínál. A problémákat hiányokban: a pénzügyi és az együttműködési/szakmai hiányok leírásában jelenítettük meg, a legnagyobb kihívásokra koncentrálnak, lehetőség szerint megoldási javaslatokat is kínálva ezek kezelésére. E jelentés részben a tanodáktól összegyűjtött véleményeken, részben nyilvánosan elérhető adatok elemzésén alapul.

A jelentés első része bemutatja a tanodák céljait, működésük főbb jellemzőit, egy áttekintést kínál a jelenlegi fenntartói köréről, majd a TanodaPlatform-hálózat küldetését ismerteti. Ezt követően a tanodák aktuális kihívásait és az arra adható lehetséges javaslatokat összegezi.

---

⁵ Az állami finanszírozás léte vagy hiánya nem minőségi jelző. A nem állami finanszírozású tanodák egy része kifejezetten magas presztízsű, elismert szakmai műhely. A TanodaPlatform hálózatának több ilyen szervezet is a tagja.

⁶ Lásd bővebben például: Fejes & Szűcs (2021), Rosa Parks Alapítvány, Motiváció Egyesület & Partners Hungary (2020).

2. A tanodák jellemzőinek áttekintése

2.1. A tanoda meghatározása

A magyarországi formális oktatási rendszer – többek között az oktatás méltányossága szempontjából – fokozódó mértékű diszfunkcionális működése miatt (Bazsalya & Hörich 2020, Fejes et al., 2020) egyre nagyobb teret kapnak a közoktatási rendszeren kívül működő hátránykompenzáló és esélyteremtő programok (Csovcsics, 2016; L. Ritók 2016). E programok egy lehetséges megvalósulási formája a tanoda.

A tanodák létrehozásában alapvető szerepet játszott az a feltételezés, hogy a „hagyományos” iskola a hátrányos helyzetű, illetve cigány/roma tanulók sajátos szükségleteihez nem alkalmazkodik megfelelően, így lehetőség szerint egy eltérő szemléletű intézmény ellensúlyozó tevékenységére van szükség (pl. Kerényi, 2005). Ebből következően a tanoda általában az iskolától független, legtöbbször térben is elkülönülő kezdeményezés. Ugyanakkor lényeges, hogy a tanoda a közoktatási intézménnyel szorosan együttműködjön (I. Csovcsics, 2016).

Az angol nyelvre *iskola utáni támogatóprogramnak* vagy *extrakurrikuláris délutáni iskolának* fordított kifejezések (REF, 2009) beszédesek, hiszen a tanodák a kötelező iskolai foglalkozások mellett, délután és/vagy hétvégenként, a tanulók önkéntes részvételével működnek. A tanodák tevékenységeinek lényeges – a formális oktatástól eltérő – jellemzőjének a célcsoport sajátosságaihoz rugalmasan alkalmazkodó működésmódját, komplex pedagógiai megközelítését tekinthetjük, ami számos olyan lehetőség kiaknázását lehetővé teszi, amely a formális oktatás keretei között alig vagy jóval nehezebben valósítható meg. Példaként a szabadidős és a közösségfejlesztő programokat (Kelemen, 2016), a megszokottól eltérő pedagógus-diák és pedagógus-szülő viszonyt (Márton, 2016), valamint a cigány/roma tanulók identitását megerősítő tevékenységeket említhetjük (Baráth, 2016). Eltérő szemléletéből és rugalmas működésmódjából következően a tanodát fenntartó civil szervezetekhez számos innovatív megoldás kifejlesztése köthető, elsősorban a pedagógiai módszerek, a szociális ellátás és a cigány/roma kisebbség helyi társadalmi integrációjának elősegítésével összefüggésben (bővebben: Fejes et al., 2016).

A tanoda definíciója az elmúlt negyedszázad alatt folyamatosan változott, részben a tömegesedésnek, intézményesülésnek, finanszírozási változásoknak köszönhetően, részben a természetes fejlődés, önreflexió következtében (a definíció változásáról bővebben I. Bihari & Csoba, 2018). A 2010-es évek közepe óta használt, a TanodaPlatform-hálózat által megfogalmazott és az állami (pályázatkíró) szervek által átvett definíció jól leírja a tanodák fontosabb jellemzőit napjainkban: „*a tanoda civil vagy egyházi szervezetek által működtetett, helyi sajátosságokra, a gyermekek, fiatalok önkéntes részvételére és egyéni szükségleteire építő innovatív szemléletű hátránykompenzáló kezdeményezés, amely egy autonóm módon használt közösségi szintén valósul meg. A tanoda olyan, a személyiségfejlődés egészét szem előtt tartó komplex szolgáltatást nyújt, amelyet a közoktatási rendszerben kevésbé sikeres, a társadalmi perifériára szoruló gyermekek és fiatalok korlátozottan vagy egyáltalán nem érhetnek el.*” (Fejes & Szűcs, 2016b. 13.)

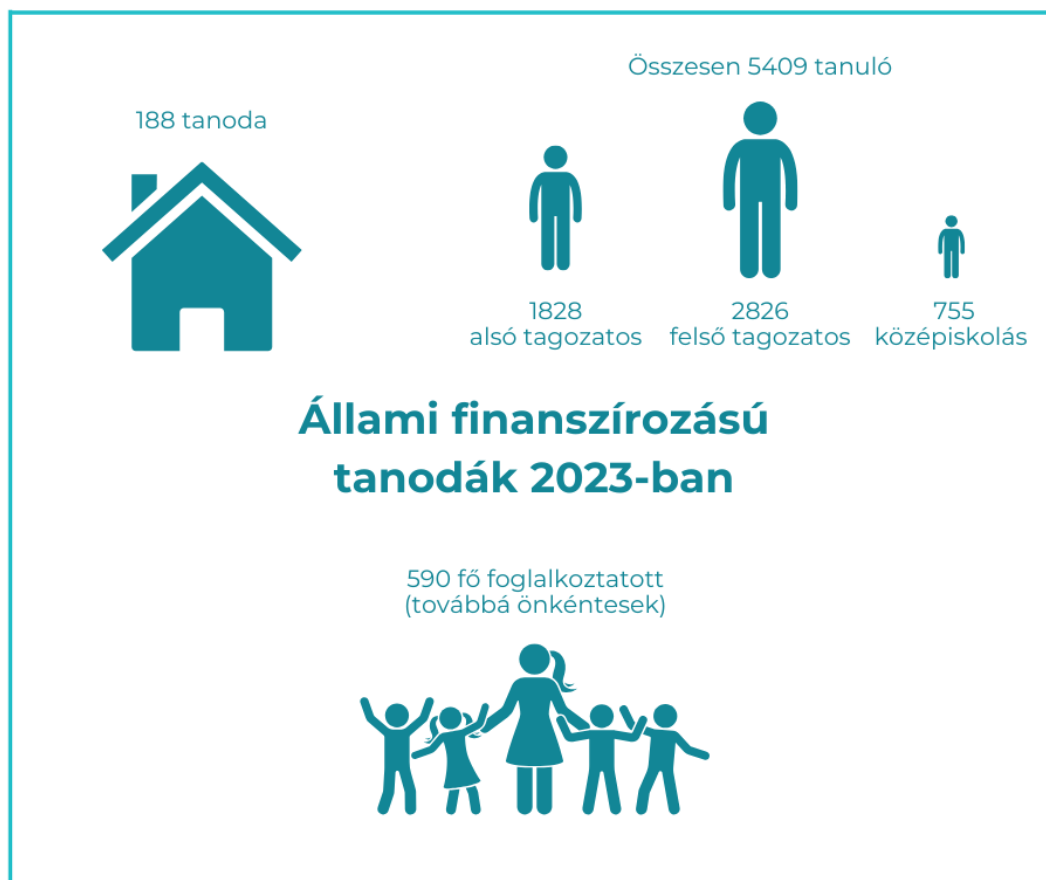
A tanoda feladatainak megjelölésében a jogszabály további segítséget jelenthet: tanulást, továbbtanulást, pályaválasztást és életpálya-építést elősegítő szolgáltatások nyújtása, a digitális kompetencia, valamint az információs és kommunikációs technológiai készségeknek a fejlesztése, lemorzsolódást megelőző, sport- vagy kulturális, családi közösségi, valamint a szabadidő hasznos

eltöltését segítő programok szervezése, továbbá az egyéni fejlődését segítő mérések elvégzése (EMMI, 2018).

A finanszírozási célnak megfelelő hasznosulás érdekében a tanodák működését irányító jogszabály (EMMI, 2018) kritériumokat tartalmaz a támogatottak rászorultságának vizsgálata kapcsán. Előírja, hogy a „tanodát rendszeresen igénybe vevők legalább hetven százalékának a) rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülőknek, nevelésbe vett gyermeknek vagy utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttnek kell lennie, vagy b) a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területnek nyilvánított lakókörnyezetben kell élnie.”

Az államilag finanszírozott tanodákról szóló jogszabályban (EMMI, 2018) rögzített elvárások szerint a tanodák legalább heti négy nap és legalább heti 20 óra nyitvatartás mellett legalább heti négy órát foglalkoznak minden tanodába járó támogatottal. Egy tanodában 20-30 között változhat a szolgáltatást igénybe vevők létszáma. 2023-ban összesen 5409 tanuló (1828 alsó tagozatos, 2826 felső tagozatos és 755 középiskolás) vett részt az állami finanszírozású tanodák programjaiban, 590 fő foglalkoztatott (továbbá önkéntesek) munkája által támogatva 180 tanodában (1. ábra, KSH, 2023).⁷

1. ábra

⁷ A szociális ágazati portál keresője szerint jelenleg 188 tanoda rendelkezik működési engedéllyel, közülük pedig 180 részesül állami támogatásban (2025. 03. 22.). <https://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>
Az eltérés magyarázata, hogy eltérő időszakokra vonatkoznak az adatok.

2.2. A tanodák eredményessége

A tanodák eredményessége nehezen megítélhető, amelynek egyik oka a rendelkezésre álló kutatások alacsony száma, illetve e vizsgálatok módszertani hiányosságai (I. Szűcs & Fejes, 2021). További okként említhető, hogy a tanodák heterogenitása mind a célok, mind a működésüket meghatározó jellemzők mentén olyan fokú heterogenitást mutat, ami szinte kizárja a tanodák széles körére alkalmazható célok és sikerkritériumok definiálását. Vagyis a tanodák egyik előnyének mondható rugalmas, egyéni igényekre reagáló működésmód a másik oldalon az eredmények felmutatásának egyik akadályaként tűnik fel.

A tanodák tanulóira gyakorolt hatásával foglalkozó kutatások elsősorban a nem kognitív területeken jelzik ezen intézmények fejlesztő hatását (Bihari, 2021; Fejes & Vígh 2019; Lannert et al., 2013; Nagy & Kovács, 2024). Megjegyezzük, hogy a nem kognitív készségek fejlesztése legalább olyan fontos, mint a kognitív készségeké. E készségek hatással vannak többek között a tanulás hatékonyságára, a munkapiaci sikerességre, a felnőttkori egészségre és a társas kapcsolatokra (Heckman et al., 2011). Az eredményesség megítélése kapcsán lényeges továbbá, hogy számos olyan terület vizsgálatára nem tértek ki a korábbi kutatások, amelyek összefüggenek a tanodák céljaival, tevékenységével, illetve amelyeket a tanodapedagógusok fontosnak tartanak (I. Kiss & Vastagh, 2021). Ilyen terület lehet többek között a tanodába járók lelki és fizikai egészsége, a szülők edukálása vagy – elsősorban a kisebb településeken – a helyi közösség működése és kulturális lehetőségei. Megemlíthető továbbá, hogy a tanodák által kínált önkéntes tevékenységeken keresztül a segítő hivatásra készülő fiatalok (pl. pedagógusjelöltek, pszichológia és szociálpedagógia szakos hallgatók) felkészítésében, illetve a szélesebb társadalom attitűdjeinek formálásában a szegénység, oktatási méltányosság és roma kisebbségek kapcsán ugyancsak fontos szerep hárul a tanodákra (Makszim & Csereklye, 2025; Szűcs & Fejes, 2024).

A tanodák szerepe egy tágabb perspektívát, az oktatási rendszer egészét tekintve is vizsgálható. E nézőpontból jellemzően kritikák vetődnek fel. Ezek egyike, hogy ha az állam a tanodák finanszírozásával közvetetten elismeri az oktatási rendszer diszfunkcionális működését, akkor erre a helyzetre miért a probléma exportálásával, rendszeren kívülre helyezésével reagál, az iskola megreformálása helyett – pazarolva az egyébként iskolareformra költhető szűkös forrásokat, és akadályozva a probléma valós megoldását (I. Lannert, 2016a; 2016b). Egy további kritika a szegregációhoz kapcsolódik. Mivel a közvélemény és a pedagógusok jelentős része egyszerűen a tanulók térbeli elkülönítésével azonosítja az oktatási szegregáció jelenségét, így minden tanodához kapcsolódó pozitív tapasztalat vagy siker azzal a veszéllyel járhat, hogy a közvélemény és a kevésbé tájékozott pedagógusok számára legitimálja a szegregált oktatást (Szűcs & Fejes, 2021).

2.3. A tanodák fenntartó szerinti jellemzése

A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet által működtetett Szociális Ágazati Portál nyilvántartása alapján⁸ aktuálisan 121 fenntartó összesen 188 telephelyen működtet tanodát.⁹ A fenntartók döntő többsége (95 szervezet, a fenntartók 78,5%-a) egy tanodát működtet. 15 fenntartó két tanodában szervezi meg a munkát,

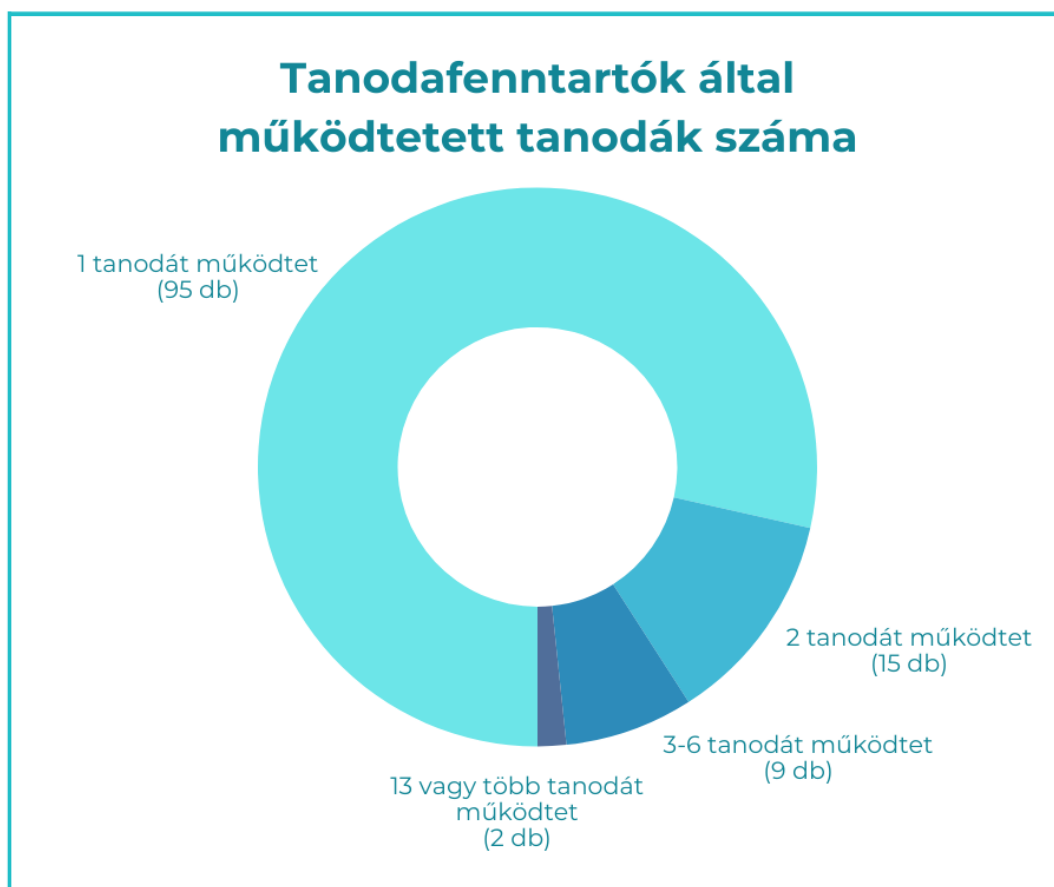
⁸ <https://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>

⁹ E pontban kizárólag a működési engedéllyel rendelkező tanodák adatait tekintjük át.

továbbá kilenc szervezet három-hat tanodából álló tanodahálózatot működtet. Két fenntartó nagyszámú, tizenhárom és tizennégy tanodából álló hálózatot koordinál (2. ábra).

Nem a fenntartók, hanem a tanodák szempontjából vizsgálva az adatokat elmondható, hogy a tanodák felét olyan szervezet tartja fent, amelyeknek nincs további tanodája. Mégis beszélhetünk koncentrációról, mivel a tanodák harmadát (33,7%) olyan szervezet tartja fenn, amihez három-tizennégy tanoda tartozik.

2. ábra

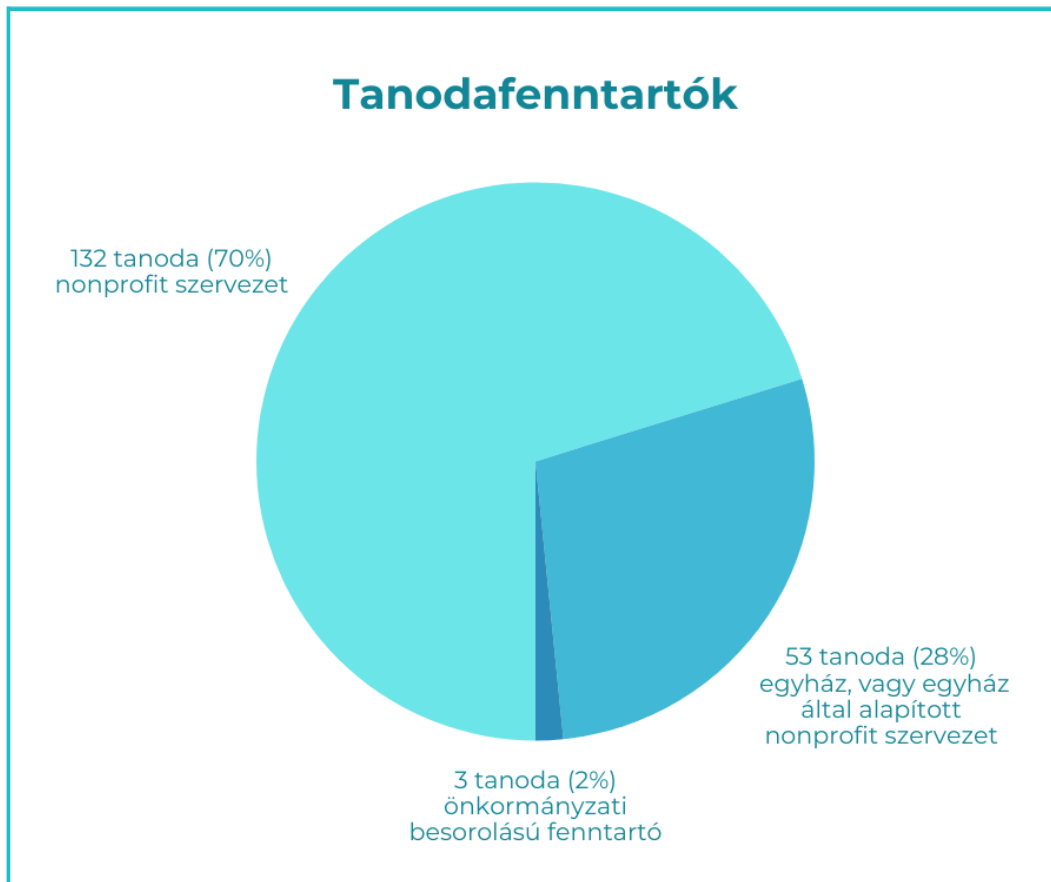

A tanodák többsége, 70%-a (132 tanoda) nonprofit szervezetek fenntartásában működik (3. ábra). 28%-uk (53 tanoda) fenntartója egyház, vagy egyház által alapított nonprofit szervezet. Mindössze három tanoda fenntartója önkormányzat vagy közalapítvány. Az egyházi háttérű fenntartók esetében a tanodák koncentrációja jelentősebb (21 fenntartó működtet 53 tanodát, tehát 2,5 fenntartó/tanoda az átlag), mint a nem egyházi háttérrel rendelkező fenntartók esetében (1,4 fenntartó/tanoda az átlag). A vizsgált adatbázis szerint a tanodák döntő többsége (156 tanoda, 83%) 2019-ben kezdte meg a működését, vagyis vélelmezhetően ekkor kapta meg a kormányhivataltól a működési engedélyét. Ez a tanodanyitási és engedélyezési dömping 2021-ig lezárult, 2022-ben egyetlen tanoda sem kezdte meg az adatbázis alapján a működését. 2023-ban négy, 2024-ben tizennyolc, 2025-ben pedig egy tanoda indult.¹⁰

¹⁰ A 2024-2025-ben megnyitott 19 tanoda közül az adatbázis szerint 18 tanoda állami támogatásban részesült,

3. ábra

2.4. A TanodaPlatform bemutatása

A támogató központi program hiányát felismerve a Motiváció Oktatási Egyesület 2013 decemberében létrehozta a TanodaPlatform elnevezésű szakértői csoportot, ami a hálózatszervező munka következtében ma már egy tanodahálózatként is értelmezhető. A kezdeményezés célja (1) hatékony érdekképviselő megvalósítása a tanodák szerepének tisztázásáért, egy kiszámíthatóbb finanszírozásért és a tanodai munka elismertségének növeléséért. További cél (2) a hálózatépítés elősegítése és (3) a tanodák munkájának szakmai támogatása, fejlesztése (Fejes & Szűcs, 2016b).

Az említett célok érdekében a TanodaPlatformot koordináló Motiváció Egyesület szakmai műhelyeket, képzéseket szervez, honlapot¹¹ és hírlevelet¹² működtet, valamint kutatásokat, módszertani kiadványokat publikál. Emellett szükség esetén érdekvédelemért végez, többek között a tanodák helyzetét bemutató jelentések közreadásával.

A tanodák a TanodaPlatform honlapján keresztül szabadon csatlakozhatnak

miközben a 2024-2026 közötti időszakra benyújtott támogatási kérelmek nyerteslistáját 2023 decemberében nyilvánosságra hozták (és ezen 16, 2024-ben vagy 2025-ben megnyitott tanoda is szerepel).

¹¹ <https://tanodaplatform.hu>

¹² https://actionnetwork.org/forms/tanodaplatform-hirlevel-feliratkozas?source=direct_link

a hálózathoz. A hálózatnak jelenleg megközelítőleg 80 tanoda¹³ a tagja. A csatlakozott tanodák, szakmai műhelyek nem minden tagja részesül a tanodáknak célzott állami finanszírozásból.

3. Hiányok. A pénz hiánya

3.1. Előzmények

Az első tanodák az 1990-es évek közepén jelentek meg, fenntartásuk adományokhoz, illetve Phare-forrásokhoz kötődött (pl. Szőke, 1998). A tanodák „legitimációja” az ezredforduló után valósult meg, a 2003. szeptember 1-jétől hatályos közoktatási törvényben nevesítették a tanodát. 2004-től írnak ki pályázatokat a tanodák finanszírozására, amelyek kezdetben elsősorban a már működő hátránykompenzáló műhelyeket erősítették meg. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás nagyjából első másfél évtizedének időszakában 1-3 éveként megjelent valamilyen pályázat (lásd bővebben: Szűcs & Fejes, 2021), ami a tanodák egy részének lehetőséget adott a fennmaradásra. Azért csak egy részének, mert az e pályázati kiírások között eltelt finanszírozás nélküli időszakokban a szervezetek jó része csak ideig-óráig volt képes fenntartani tevékenységét. A tanodák akár több tanévre is finanszírozás nélkül maradtak, amit a tanodák többsége általában nem vésztelt át, illetve a megkezdett munkát a fennmaradó szervezetek is általában csak csökkentett üzemmódban voltak képesek folytatni. Ez azt jelenti, hogy a másfél-két év alatt felépített struktúrákat (pl. tanulói időszavok, órarend, rendszeres fejlesztő- és szabadidős programok) és kialakított kapcsolatokat (pl. tanulókkal, szülőkkel, közoktatási és gyermekvédelmi intézményekkel, szakemberekkel) minden pályázati ciklus kezdetén újra kellett építeni; ezek időigényesek, felépítésük gyakran éppen addig tartott, amíg egy adott pályázati ciklus befejeződött (Szűcs & Fejes, 2021).

A 2012-es pályázat mérföldkőnek tekinthető, hiszen a korábbiaknál jóval több, 177 projekt kapott európai uniós forrásokra alapozott támogatást. Ezzel a tanodamozgalom egyértelműen kiszélesedett, hiszen e pályázati forrás jóval túlmutatott azon, hogy a régóta működő műhelyeket megerősítse. A támogatottak körében a hátránykompenzációval régóta foglalkozó szervezetek mellett számos új kezdeményezés is megjelent. A tanodákat működtető szervezetek felkészültsége, helyi beágyazódása és elköteleződése egyértelműen tovább differenciálódott (Fejes & Szűcs, 2016b).

3.2. Áttérés az állami forrásokra

2017–2020 között az Oktatási Hivatal, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, majd a terület átszervezését követően a Belügyminisztérium, illetve a tanodákat képviselő civil ernyőszervezetek, a TanodaPlatform, illetve a Magyarországi Tanodahálózat bevonásával felálló Tanoda Munkacsoport keretében zajlott a tanodák új finanszírozási koncepciójának kidolgozása, monitoringja.

¹³ <https://tanodaplatform.hu/#halozat>

A koncepció finomhangolásához a TanodaPlatform többek között egy részletes jelentéssel járult hozzá (Szűcs & Fejes, 2020).

A rendszertelen, kiszámíthatatlan finanszírozási ciklusok problémáját tekintve jelentős előrelépés történt: 2019-től a tanodák számára folyamatos állami finanszírozású pályázat biztosítja a forrásokat (Szűcs & Fejes, 2021). Az állami finanszírozásra való áttérés jelentőségét mutatja, hogy a Biztos Kezdet Gyerekházak programján kívül korábban nem volt példa az ágazatban az európai uniós forrásokból fejlesztett programok rendszerszintű állami finanszírozású továbbélésére (I. Balás et al., 2016; Keller, 2018). Az állami finanszírozás kétéves pilotidőszakát követően 2021–2023, majd 2024–2026 között hároméves időszakokra nyertek finanszírozást azok a tanodák, amelyek az aktuális pályázaton támogatást kaptak. E támogatási rendszer sajátossága, hogy a kormányhivatal által kiállított működési engedéllyel rendelkező fenntartók pályázhatnak rá, és elsősorban a már működő tanodák finanszírozását biztosítja. Bár érzékelhető fluktuáció, a tanodák egy jelentős köre immár 2019 óta viszonylag kiszámítható finanszírozási körülmények között működhet.

3.3. A támogatás elértéktelenedése, fokozódó finanszírozási nehézségek

Annak ellenére, hogy a finanszírozás folyamatosságának problémája megoldódni látszik, a tanodák költségvetése kapcsán új probléma jelent meg: a célokhoz és elvárásokhoz viszonyított alulfinanszírozottság. E probléma egyrészt már az első kétéves pilotidőszak kapcsán előrejelezhető volt, illetve a megvalósítás során nyilvánvalóvá vált, másrészt a garantált bérminimum emelése és a folyamatosan erősödő infláció új körülményekként jelentkeztek. A TanodaPlatform szakértőinek az állami finanszírozást előkészítő munkacsoportban többször hangoztatott álláspontja szerint már a 2019-es indulóévben is legalább 17 millió forint éves forrásra lett volna szüksége egy 30 tanulót támogató tanodának az elvárt követelmények átlagos színvonalú megvalósításához (Szűcs & Fejes, 2020).

A tanodák finanszírozásának értékvesztését több szempontból is szeretnénk alátámasztani. A gondolatmenet során a viszonyítási időszaknak a TÁMOP-3.3.5/A/08/1 és a TÁMOP-3.3.5/A/08/1/KMR kódszámú, 2008-as tanodapályázatokat tekintjük, mivel ezen európai uniós pályázatok már kellően nagyszámú támogatottat értek el (55 tanoda, I. Szűcs – Fejes 2021). Továbbá a rendelkezésünkre álló adatok alapján, esetenként átlagolást alkalmazva, erre az időszakra nézve viszonylag pontosan meghatározható az egy tanulóra eső támogatás mértéke,¹⁴ ami havi 33.333 forintra tehető ebben az időszakban. Ehhez képest 2025-re mindössze 53.453 forintra emelkedett ez a mutató, azaz 60,4%-os növekedést mutat.

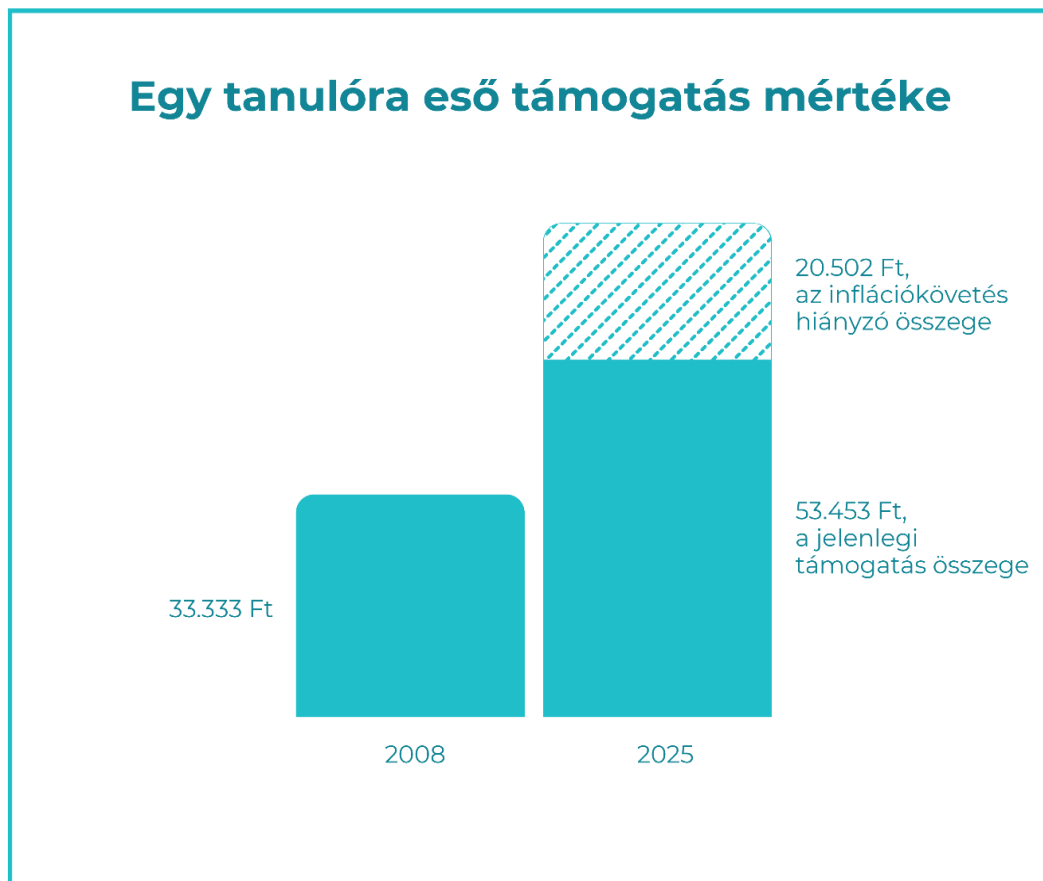
Azonban hiába történt növekedés abszolút értelemben, relatíve hatalmasat zuhant a tanodák finanszírozása. Az értékvesztés elkerülése érdekében 73.955

---

¹⁴ A támogatott pályázatok száma, a rendelkezésre álló keretösszeg, illetve a lehívható legmagasabb támogatási összeg alapján egyértelműen valószínűsíthető, hogy egy pályázó átlagosan 22 millió forint támogatást kapott. A futamidő intervalluma miatt (20-24 hónap) átlagolásra kényszerültünk, ami csökkenti a becslésünk pontosságát. A későbbi évek tanodapályázatai e kiírásnál is nagyobb változatosságot mutatnak a futamidő és az elnyerhető összeg tekintetében, így a lehetőségekhez képest ez az időszak egy stabil viszonyítási pontnak tekinthető.

forintra kellett volna emelkednie az egy tanodai támogatottra jutó havi támogatás összegének (4. ábra), ami a jelenlegi 19.243.000 forint éves támogatás helyett 26.623.689 forintot jelentene.¹⁵

4. ábra

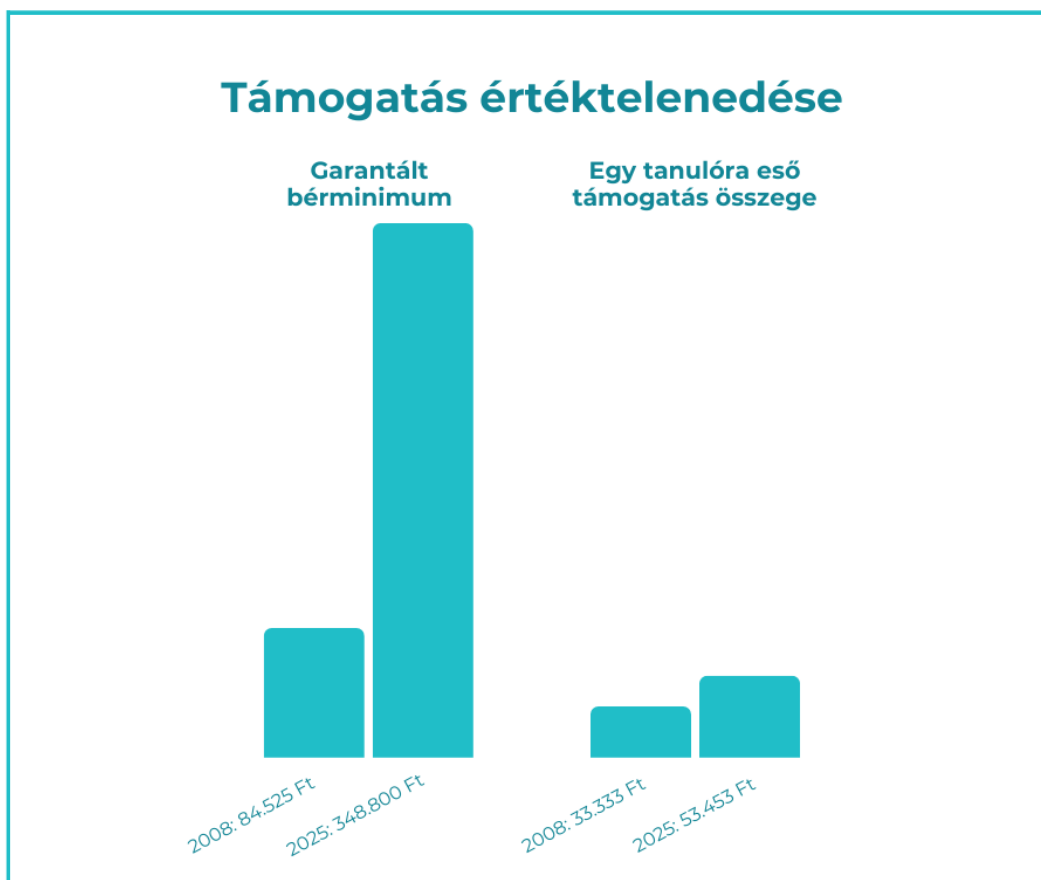
Amennyiben a tanodák működtetését alapvetően meghatározó garantált bérminimum változását követjük nyomon, még az előző indikátorhoz képest is hatalmas mértékű inflálódást tapasztalhatunk. 2008-ban 84.525 forint volt a garantált bérminimum középértéke,¹⁶ 2025-ben pedig 348.800 Ft. Eszerint több mint négyszeresére (412,7%) nőttek a bérterhek, miközben a 2008-as időszakhoz képest a foglalkoztatás kötelezettsége megítélésünk szerint növekedett, hiszen a tanodák professzionalizálódtak, kialakult a tanodapedagógusi hivatás, a szakmai elvárások szabályozottak, és egyértelműen magasabbak lettek, továbbá a jelenlegi támogatás konkrétan meghatározza a tanodában minimálisan elvárt heti óraszámokat a foglalkoztatás tekintetében (5. ábra).

¹⁵ 2008–2023 között 113,95 százalék volt a kumulált infláció mértéke. <https://vasarlocsapat.hu/kalkulator/inflacio/inflacio-kalkulator.shtml?t=szumm&y=2008>

A 2024-es infláció KSH által megállapított mértéke 3,7%. <https://www.ksh.hu/gyorstajekozatok/far/far2412.html>

¹⁶ 2 évnél kevesebb gyakorlati idő esetén 82.800 Ft, legalább 2 év gyakorlati idő esetén 86.250 Ft volt a garantált bérminimum összege 2008-ban. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=00000001.MIN&txtreferer=00000001.txt>

5. ábra

A támogatás értékcsökkenése nemcsak hosszú távon, hanem középtávon, az állami támogatásra való áttérés kezdetétől is vizsgálható. Az állami finanszírozású támogatás 2019. évi elindításakor 13.500.000 Ft volt egy tanoda éves támogatása. Értékkövetés esetén 2025-ben 21.944.216 forint összegű támogatást kellene kapnia egy 30 tanulóval dolgozó tanodának – a jelenlegi 19.243.000 Ft helyett.¹⁷ A bérek tekintetében is jelentős a támogatás elértéktelenedése: 2019-ben 195.000 forint volt a garantált bérminimum,¹⁸ így e viszonylag rövid időszak alatt majdnem megduplázódtak, 178,5%-al nőttek a bérterhek 2025-re.

3.4. A finanszírozási nehézségek összetettsége

Korábbi interjúk kutatásunk alapján (Fejes & Szűcs, 2022) árnyaltabb képet tudunk alkotni arról, hogyan ítélik meg a tanodák a finanszírozási helyzetüket. Az államilag támogatott finanszírozási rendszerre való átállásról összességében kedvezően nyilatkoztak, mivel ez kiszámíthatóságot biztosít, emellett az adminisztrációs terhek kis mértékű csökkenése is kirajzolódott, ami az erőforrások felhasználását

¹⁷ 2019–2023 között 56,75 százalék volt a kumulált infláció mértéke. <https://vasarlocsapat.hu/kalkulator/inflacio/inflacio-kalkulator.shtml?t=szumm&y=2019>

A 2024-es infláció KSH által megállapított mértéke 3,7%.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/far/far2412.html>

¹⁸ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=00000001.MIN&txtreferer=00000001.txt>

ugyancsak kedvezően befolyásolja. További pozitívum, hogy a tanodák működésére vonatkozó, a korábbiaknál jóval részletesebb és jogszabályi szintre emelt szabályozás egyfajta minőségbiztosításként is értelmezhető. Köztudott, hogy az egyenlőtlenségek kezelése rövidtávú projektek segítségével aligha valósulhat meg (pl. Bauer et al., 2015), úgy tűnt azonban, hogy az állami finanszírozásra való áttérés e problémát is kezeli, így a tanodák esélyt kaptak arra, hogy hosszútávon tervezzenek, ezáltal növeljék eredményességüket.

Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a tanodák egyre fokozódó finanszírozási nehézségekkel küzdenek (6. ábra). Ennek középpontjában egyértelműen a tanodai szakemberek fizetése áll, ami nem meglepő, hiszen a tanodák költségvetésének legjelentősebb hányadát a humán erőforrás költségei teszik ki. A pénzügyi kihívások okai a következők: (1) az állami finanszírozási rendszer kialakításakor a tanodák támogatása jelentősen alultervezett volt, nagyságrendileg a szükséges összeg kb. 80%-át érte el; (2) az infláció miatt e kiinduló összeg is jelentősen veszített az értékéből; (3) a garantált bérminimum jelentős emelése miatt a tanodapedagógusok – egyébként vásárlóértékben igen alacsony – fizetése egyre nehezebben volt kigazdálkodható a támogatási összegből. Az interjúk elkészítése óta eltelt időszakban további nehézségek léptek fel. (4) Az évek alatt jelentőssé vált infláció 2020-as évek elején extrém mértékben megnövekedett, jelentősen súlyosbítva a korábban is tapasztalat nehézségeket, például az uzsonnáztatás finanszírozását. Az infláció természetesen a tanodapedagógusok bérének elértéktelenedéséhez is hozzájárult. (5) Az üzemanyagárak emelkedése további jelentős költségnövekedést okozott a tanodák számára, különösen, ha urbánus központból a szervezet által fenntartott gépkocsival utaztatják a munkatársakat és az önkénteseket a megvalósítási helyszínre, és/vagy a tanulókat szállítják a tanodába. (6) Az extrém mértékű energiaár-növekedés is súlyosan megnehezíti a tanodák létezését. Az interjúk alapján kirajzolódó kép szerint a tanodák jelentős része olyan épületben működik, amely nem korszerű, így az energia árának növekedése vélhetően különösen súlyosan érinti az intézmények többségének működését.¹⁹ (7) A finanszírozási nehézségeket, illetve a fluktuáció veszélyét tovább erősítette a kisadózó vállalkozások tételes adójának (KATA) megszüntetése. A nem munkavállalóként foglalkoztatott tanodapedagógusok jellemzően ezt az adónemet használták. Ennek kivezetésével a nettó kerestek szinten tartása költségesebbé vált. (8) A pedagógusok bérnövekedése tovább növelte a tanodapedagógusok fluktuációját.

---

¹⁹ A Motiváció Oktatási Egyesület által fenntartott szegedi tanoda a lakossági gázár 3,6-szorosát fizeti.

6. ábra

A pénzügyi nehézségek orvoslásakor a tanodák többféle stratégiát követnek. Ez természetesen részben eltérő helyzetükből is fakad (pl. állandó adományozói kör megléte, az általuk használt ingatlan jellemzői). Az önkéntesek bevonása széles körben alkalmazott stratégiának tűnik. Emellett a kiegészítő szolgáltatások (pl. étkezés, szabadidős és kulturális programok) hiánya tűnik könnyebben áthidalhatónak, illetve e programelemekre a külső források bevonása (pl. adományok, pályázatok) is jóval egyszerűbb lehet.

A civil szervezetek rugalmassága nem csak a támogatott gyermekek és fiatalok esetében, de a finanszírozási gondok megoldásában is előnyösnek mutatkozik. Ugyanakkor e többletfeladatok a tanoda központi céljainak megvalósításától vonnak el forrásokat. Végző soron olyan helyzetet teremtenek, amelyben látszólag államilag finanszírozott módon végzik tevékenységüket a tanodák, azonban a valóságban egy hibrid finanszírozási rendszerben működnek, hiszen kiegészítő források nélkül feladataik megfelelő ellátása alig lenne lehetséges.

Összegzésként kijelenthető, hogy a fent leírt, megoldásra váró pénzügyi problémák a tanodák működését 2021-ig jelentősen megnehezítették, 2022-től pedig alapjaiban veszélyeztetik – hiszen ekkortól jelentősen nőtt a garantált bérminimum, illetve nagyságrendet lépett az infláció és az energiaárak emelkedésének mértéke, valamint kivezették a KATA-t. A 2024-ben és 2025-ben történt növekedése a támogatásnak nem oldotta meg a helyzetet, legfeljebb a tanodák tömeges megszűnésének veszélyét hátrította el.

Konzervatív becslés szerint a jelenlegi állami támogatás legalább 140%-a, évi 27 millió forint nagyságrendű összeg szükséges ahhoz, hogy a magyarországi tanodák fenntartható módon, átlagos minőségi színvonalon működhessenek. Az említett összeg megítélése azonban nem rendezné megnyugtatóan a tanodák finanszírozási helyzetét. A jelenlegi nehézség is éppen abból adódik, hogy egy 2018-ban meghatározott, 2024-ben megemelt költségvetés alapján kell egy hároméves programot működtetniük a tanodákat fenntartóknak, miközben a finanszírozási körülmények folyamatosan változnak. Akkor válna fenntarthatóvá a tanodák működtetése, ha reálisan kialakított (jelen helyzetben: lényegesen megnövelt) kiindulási összeget éves rendszerességgel a változó gazdasági körülményekhez igazítaná a finanszírozó. A változások lekötése többdimenziós fókusz igényel: figyelembe kellene venni a garantált bérminimum, az energiaköltségek, az infláció, illetve egy meghatározott fogyasztói kosár változásait. A probléma mindenképpen megoldást igényel, főként egy olyan időszakban, amikor a tanoda célcsoportját jelentő hátrányos helyzetű gyermekekre és fiatalokra, valamint családjaikra a válság miatt a korábbinál is nagyobb terhek nehezednek – s így a tanodák támogató szerepe és felelőssége felértékelődik.

3.5. Javaslatok

- A feladategység után járó támogatás emelkedjen tanulónként 250 ezer Ft/év összegre a jelenleg 150 ezer Ft/év helyett, továbbá a működési alaptámogatás éves viszonylatban 19,5 millió Ft/év összegben legyen meghatározva a 2026-tól kezdődő időszakra, a jelenlegi 14.743.000 Ft/év helyett. E változtatásokkal összeségében egy 30 tanulót fejlesztő tanoda éves támogatása érje el a 27 millió forintot, követve a referenciaévtől számított infláció mértékét.
- A 2025-ös évre vonatkozóan, az új támogatási összeg bevezetéséig 5 millió forint kiegészítő támogatást kapjanak a tanodák, a finanszírozási válság leküzdése érdekében.
- A kiegészítő támogatásokról és a támogatási összeg megemeléséről proaktívan, a tervezést lehetővé tevő módon kommunikáljanak a támogatás folyósítói.
- Minden projektciklus elején további egyszeri, 5 millió forint összegű eszközbeszerzési, felújítási és képzési támogatás kapjanak a tanodák, amit a projektciklus első évében kell elkölteniük a tanodáknak.
- A támogatási összegek meghatározásába épüljön be az összegek inflációkövető meghatározása.

A javaslatok főbb pontjait a 7. ábra összegzi.

7. ábra

4. Hiányok. A szakmai egyeztetés hiánya

4.1. Szervezeti keretek

Szakpolitikai szempontból a tanodák a Belügyminisztérium gondoskodáspolitikáért felelős államtitkárához, közvetlenül a Társadalmi Esélyekért Felelős Helyettes Államtitkársághoz tartoznak. Míg a stratégiai célok meghatározása a Belügyminisztériumban történik, az operatív irányítás a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatósághoz, kiemelten a Támogatásirányítási Főosztályhoz tartozik. Ez az intézmény felel például a pályázatok kiírásáért, elbírálásáért, az adminisztrációs keretek meghatározásáért vagy a tanodák szakmai munkáját támogató tanoda tanácsadók koordinálásáért. A tanodák működésének ellenőrzését a Magyar Államkincstár munkatársai végzik.

E három erőterén kívül természetesen a magyar államigazgatás több szereplőjével is kapcsolatban állnak a tanodák, de a mindennapi működésüket alapvetően a felsorolt szereplők határozzák meg. Az alábbiakban a hozzájuk kapcsolódó együttműködési nehézségek természetéről mutatunk be néhány példát, miközben konkrét problémák feltárására is vállalkozunk.

4.2. Példa a szakmai egyeztetés hiányára: a tanulói összetétel szabályozási szándéka

4.2.1. A helyzet leírása

A Belügyminisztérium több alkalommal szervezett szakmai konferenciát a tanodák képviselői számára. Ez üdvözlendő, e rendezvények fontos tájékozási lehetőséget jelentenek a tanodáknak. Esetenként azonban a tanodák munkatársai olyan információkkal, szabályozási változásokkal szembesülnek e konferenciákon, ami a tanodai működés megértésének, az előzetes egyeztetéseknek a hiányáról árulkodnak. A 2025 április 2-án megrendezett Tanoda Országos Konferencián²⁰ a tanulók közösségének összetételével kapcsolatos változtatási tervek váltottak ki megütközést. A Belügyminisztérium előterjesztése alapján 2025. szeptembertől a 20-24 tanulóval működő tanodáknak a szolgáltatást rendszeresen igénybe vevők körébe kötelező legalább 2 fő középiskolás diákot bevonnia, a 25-30 tanulót fejlesztő tanodáknak pedig legalább 4 főt. 2026. szeptembertől a kötelezően bevonandó középiskolások száma duplázódik, tehát 4, illetve 8 főre emelkedik.

A változtatás mögött rejlő jobbító szándékban nem kételkedünk, és középiskolások tanodai támogatása természetesen segíthet a lemorzsolódásuk elleni küzdelemben. Fontos megjegyezni, hogy a magyarországi lemorzsolódási adatok nyilvánvalóan meghatározó kapcsolatban állnak többek között az iskolarendszer egészét érintő szegregációval (Varga, 2018), valamint a tankötelezettségi korhatár 16 évre csökkentésével (Hermann, 2019), vagyis rendszerszintű változások eléréséhez e területeken kellene elsősorban változtatni.

A tanodák többsége jelenleg is befogad középiskolás tanulókat. Korábban is említettük a KSH adatait: az állami finanszírozású tanodákban támogatott tanulók 14%-a (755 fő, KSH, 2023) tartozik a középiskolások közé. Ugyanakkor lényegesnek tartjuk megjegyezni, hogy a tanodába járó középiskolások arányának eloszlása nem egyenletes.

A vélhetően a lemorzsolódás megakadályozására irányuló segítő szándék ellenére a középiskolások arányának tervek szerinti előírása a tanodákban mind elméleti, mind gyakorlati szempontból vitatható, és súlyos, várhatóan a célokkal ellentétes következményekhez vezet. Emellett olyan feladatokat róhat a tanodák egy részére, amelyeknek nem tudnak megfelelni, így bezárásra kényszerülnek. A következőkben ennek összefoglalására teszünk kísérletet. A célunk ezzel egyrészt az, hogy felhívjuk a figyelmet a terv súlyos veszélyeire (8. ábra), másrészt, hogy szemléltessük, a szakmai egyeztetések hiánya milyen következményekhez vezethet.

4.2.2. Elméleti megfontolások

A lemorzsolódás elsősorban a középiskolásokat veszélyezteti, ugyanakkor téves elképzelés, hogy ennek megelőzése a középiskola idején lenne a leghatékonyabb. A lemorzsolódás mögött számos ok érhető tetten, amelyek részletes bemutatására e jelentés nem vállalkozhat (részletesen pl.: Paksi et al., 2020; Varga, 2018). Az elképzelés mögötti téves megfontolás bemutatására a szövegértés példáját

²⁰ http://bmevents.gov.hu/hu/content/Orszagos_Tanoda_Konferencia_2025.04.02

használjuk fel. A szövegértés megfelelő szintjének elsajátítása körülbelül egy évtizedes folyamatként képzelhető el, bár a nemzetközi szakirodalomban széles körű egyetértés mutatkozik abban, hogy a szövegértés fejlesztésére még a felsőoktatás során is szükség van a kurzusok sikeres teljesítésének elősegítése érdekében (lásd például: Bosley, 2008; Bharuthram, 2012; de-la-Peña & Luque-Rojas, 2021), Magyarországon az olvasás közvetlen fejlesztése általában a negyedik évfolyam végével lezárul. A gyenge szövegértési készségek sok tanuló esetében komoly akadályt jelenthetnek a hatékony tanulás és tanítás szempontjából, és valószínűsíthetően összefüggésben állnak a tanulási motiváció csökkenésével is (Toste et al., 2020). Kertesi és Kézdi (2010) az Országos Kompetenciamérés alapján végzett elemzése további területen erősíti meg az olvasás jelentőségét: a lemorzsolódás veszélyének leginkább kitett tanulók a gyengén olvasók.

A legutóbbi PISA-mérés adatai szerint tizenöt éves tanulóink 25,9%-a tartozik a gyengén teljesítők közé szövegértésből. A gyengén teljesítők a PISA-mérésekben a második képességszintet el nem érők arányát jelöli, vagyis azokat a tanulókat, akik nem rendelkeznek a modern társadalmi életben való részvételhez minimálisan szükséges tudással (OECD 2023). E tanulók szövegértése vélhetően nem elegendő az önálló tanuláshoz, ami nemcsak, hogy gátolja a hatékony tanulási és tanítási folyamatokat, de motivációvesztéshez, az iskolától való elforduláshoz, ezzel párhuzamosan gyakran iskolai magatartási problémákhoz vezet. A kompetenciamérés adatai szerint a szakképzésben részt vevő tizedik évfolyamos tanulók teljesítménye alacsonyabb a négy évvel fiatalabb, azaz az általános iskola 6. évfolyamára járók átlageredményénél is. Másrészről a rendelkezésre álló adatok szerint az ezen iskolatípusba kerülő tanulók olvasásteljesítménye számottevő mértékben már nem is fejlődik a szakképző intézményekben töltött évek alatt (Belinszki et al., 2020).

Látható tehát, hogy a szövegértés megfelelő szintjének elérése időigényes folyamat, és a lemaradások behozásához vélhetően évek szükségesek (feltételezve, hogy célzott program segíti ezt, azonban erről nincs szó). E tanulók sok éves lemaradását leghatékonyabban a minél korábbi beavatkozás teremtheti meg. Azonban a középiskolások arányának emelése a tanodákban azzal a következménnyel járhat, hogy a fiatalabb életkorú tanulókból kevesebben vesznek részt a jövőben a tanodaprogramokban, vagyis a hatékony korai beavatkozás lehetősége csökkeni fog. Tehát az intézkedés előreláthatólag nem csökkenti, hanem növeli a lemorzsolódás esélyét a hátrányos helyzetű tanulók körében. Ráadásul a tanodák stabil működésük érdekében minden bizonnyal szeretnék majd elkerülni tanulóik fluktuációját, többek között azért, mert ez visszafizetési kötelezettséget vonhat maga után a támogatást tekintve. Ebből következően, ha lehetőségük van középiskolás tanulókat bevonni, akkor olyan tanulók bevonására fognak törekedni, akik esetében a lemorzsolódás kockázata alacsony. Vagyis a lemorzsolódás által leginkább veszélyeztetett tanulók egy része így a tanodaprogramokból eleve kiszorulhat.

A leírtak nem jelentik, hogy a középiskolás tanulók támogatása a lemorzsolódás által leginkább veszélyeztetett időszakban nem lenne hasznos. Ugyanakkor ennek támogatása a tanodák jelenlegi működésétől eltérő keretek kialakítását teszi szükségessé, amelynek humánerőforrás igénye vélhetően jelentősebb (pl. szakmai tárgyak tanulásának támogatása, a középiskolások eltérő szabadidejéhez illeszkedő szolgáltatások megszervezése és működtetése, kapcsolattartás távolabbi településen működő intézményekkel).

4.2.3. Gyakorlati problémák

A tanulói összetétel ilyen bürokratikus szabályozása gyökeresen szembemegy a tanodai munka alaptermészetével, és az intézménytípus működésének megnemértéséről tanúskodik. Annak megállapítása, hogy a tanodák nem ennek a szabályozásnak az ismeretében pályáztak a 2024-26 közötti finanszírozási időszakra, és nem ennek az elvárásának megfelelően alakították ki a gyermek és fiatalok közösségeit és tanodapedagógusok körét, nem igényel különösebb szakmai érvelést. A szabályok a támogatási időszak közben történő megváltoztatása nemcsak a korrekt együttműködés és jogbiztonság elvét sértik, hanem számos szakmai és emberi szabályt is. A tanodákban legfeljebb 30 tanuló (vagy ahogy a szabályozás hívja őket: *feladategység*) után lehet támogatást igényelni. Ha a tanulók összetételét nem felmenő rendszerben, hanem a tervek szerinti ütemű intézkedéssel kellene átalakítani, akkor annak elkerülhetlenül az lenne a következménye, hogy az általános iskolás tanulók egy része után nem kapna támogatást a tanoda, és így akár a szolgáltatástól is eleshetnének e tanulók. A gyermekközösség működésének dinamikájára, kohéziójára, a tanodai mentorok hitelességére és a helyi közösséggel és intézményekkel való együttműködésre ez ugyancsak súlyos csapást mérne.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján jól látható, hogy a tanodák többsége nem a középiskolás korosztályra fókuszál. Ennek megfelelően a szakmai munka is elsősorban az általános iskolás tanulók fejlesztésére irányul. A jelenlegi tanodai módszertanok és programok jellemzően az alapkompenciák megerősítését, a nyolcadik évfolyam sikeres teljesítését, valamint a középfokú oktatási intézményekbe való bekerülés támogatását célozzák meg a legtöbb tanoda esetében. Vagyis a jelenlegi szakembergárda és a kidolgozott módszertanok, felépített intézményi kapcsolatok nem vagy nem teljesen alkalmasak vélhetően több tanodában az új feladat elvégzésére – miközben a tanodák hatékonyságát éppen a mentorok és a kapcsolatok stabilitása adhatja. Míg az általános iskolás tanulók fejlesztését számos különböző végzettséggel rendelkező pedagógus képes ellátni, addig a középiskolás korosztály esetében a tantárgyi felzárkóztatás szaktanári kompetenciákat és végzettséget is igényelhet. Azonban a jelenlegi finanszírozási keretek mellett ezek a szakemberek nehezen foglalkoztathatók, ráadásul országosan is hiány van megfelelő szaktanárokból.

Az újonnan létrejövő tanodák esetében különösen problémás lehet, ha azok „alulról építkeznek”, vagyis még nem rendelkeznek olyan korú tanulókkal, akik a középiskolás korosztályba esnek. A tanodai kötődés kialakítása egy hosszabb folyamat eredménye, amelynek megalapozása már a korai életkorban szükséges, így a tanodai jelenlét minél korábbi elindítása kulcsfontosságú a hosszú távú eredményesség szempontjából.

A középfokú oktatásban részt vevő diákokat a megnövekedett óraszámok, a gyakorlati képzések, valamint a hosszabb ingázási idő jelentős mértékben leterhelik. Ennek következtében csupán korlátozottan tudnának részt venni a tanodai fejlesztésekben. Az iskolai szünetek idején végzett diákmunkák tovább nehezítik a rendszeres jelenlétet. Emellett a középiskolás korosztály életkori sajátosságai, szabadidős szokásai és eltérő igényei szintén befolyásolják a tanodai programok iránti érdeklődést.

A földrajzi sajátosságok is komoly akadályt jelentenek. Kisebb településeken gyakran nem működik középfokú oktatási intézmény, így a tanodai tanulók kénytelenek más városokba járni, és csak késő délután vagy este érnek haza. Ez

jelentősen korlátozza a megszokott tanodai nyitvatartási időben történő részvételt, ami rugalmasabb időbeosztást, például esti vagy hétféle nyitvatartást jelentene. Ugyanakkor a humánerőforrás korlátai és az alacsony bérezési lehetőségek nem teszik lehetővé az ilyen irányú rugalmasságot, de a tanulóktól sem várható el, hogy az esti órákban megfelelő szinten koncentráljanak a tanodai foglalkozásokra. Ráadásul a középiskolás tanulók egy része kollégiumban lakik, így esetükben a lehetősége sincs meg a tanodába való bevonásnak.

További nehézséget jelent, hogy a középiskolás korosztály számára a tanoda megtartóereje csökken, különösen, ha a programok nem az ő életkori sajátosságaikra szabottak. A kisgyermekeknek szóló foglalkozások nem kötik le őket, miközben a rendelkezésre álló humánerőforrás csak korlátozott mértékben teszi lehetővé a differenciált foglalkozásszervezést. A tanodások közötti túlzott korkülönbség megnehezítheti a foglalkozások szervezését. Különösen nagyvárosi környezetben jelent kihívást a tanoda vonzóvá tétele, ahol a kamaszok számos alternatívát találnak a szabadidő eltöltésére. A középiskolások megszólítása és bevonása tehát jelentősebb anyagi és szakmai befektetést igényelne, amelyet a jelenlegi finanszírozási feltételek nem tesznek lehetővé.

Végül a tervezést nehezíti, hogy az új szakmai elvárások tanévre vonatkoznak, míg a tanodák működéséről szóló beszámolás naptári év alapján történik. Ez az eltérés tovább növeli a bizonytalanságot, és nehezíti a hatékony tervezést és beszámolást.

8. ábra

4.3. Javaslatok

- A tanodák szakmai munkáját, finanszírozását és egyéb szabályozását érintő kérdésekben proaktív, transzparens és érdemi egyeztetés történjen a tanodák képviselőivel. Ennek érdekében a Belügyminisztérium Társadalmi Esélyekért Felelős Helyettes Államtitkársága szervezzen meg egy legalább negyedéves rendszerességgel ülésező munkacsoportot. A tagok kiválasztása transzparens módon történjen, az ülések nyilvánosak és online is követhetőek legyenek.
- Semmiképpen ne kerüljön bevezetésre az eddig megismert formában a tanodai gyermekközösségek összetételének szabályozása.
- Amennyiben a szabályozási szándék megalapozott, a döntéshozók, illetve a szakapparátus tagjai egyeztessenek a tanodák képviselőivel, kiemelten a leginkább meghatározó érdekképviseleti szerveződés, a TanodaPlatform képviselőivel. A szabályozás megváltoztatása legkorábban a 2027-től kezdődő finanszírozási időszakban lépjen életbe, és ekkor is egy átmeneti időszakot biztosítson a gyermekközösség organikus átszervezéséhez.
- A középiskolások nagyobb számban történő bevonása továbbra is szabadon választható lehetőség legyen. Kiemelten fontos e javaslat megfontolása a (középfokú oktatási intézménnyel nem rendelkező) kistelepüléseken működő tanodák esetében.
- A középiskolás tanodások eltérő szükségleteihez, humánerőforrás-igényéhez igazodva a középiskolás tanulók után járó támogatás a jelenleg 150 ezer Ft/ év összeg, illetve az általunk fentebb javasolt általános érvényű 250 ezer Ft/év összeg helyett 500 ezer Ft/év összegre emelkedjen.
- A tanoda célcsoportjába kerülhessenek be azok a gyerekek is, akik az adott naptári évben betöltik az 5. életévüket a minél korábbi fejlesztés megkezdése, valamint az óvoda-iskola átmenet és az iskolaválasztás támogatása érdekében – hatékonyan megelőzve a lemorzsolódást.
- A tanodai pályázatok támogatási ciklusa a jelenlegi 3 évről emelkedjen 5 évre, mivel a középiskolásokra nagyobb fókuszot helyező szakmai program hosszabb kifizetési időt igényel.

A javaslatok főbb pontjait a 9. ábra összegzi.

9. ábra

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük, hogy a TanodaPlatform hálózatához kapcsolódó tanodák közül nagyon sokan információkkal és gondolatokkal támogatták ennek a jelentésnek az elkészítését.

Irodalom

- Balás, G., Baranyai, Zs., Herczeg, B., & Jakab, G. (2016). *Biztos Kezdet Program hatásvizsgálata: Értékelés és hatásvizsgálati zárójelentés*. Budapest: HÉTFA Kutatóintézet. https://hetfa.hu/wpcontent/uploads/hetfa_biztoskezdet_zarotanutlmany0210.pdf
- Baráth, Sz. (2016). Romológiai tartalmak interiorizációs lehetősége tanodában. In J. B. Fejes, M. Lencse, & N. Szűcs (Szerk.), *Mire jó a tanoda? A TanodaPlatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek* (pp. 143–144). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.
- Bauer, Zs., Husz, I., & Szontágh, É. (2015). Handling long-standing inequalities with short-term projects: Some results and challenges of the implementation of the “Give Kids a Chance” Programme. *Review of Sociology*, 25(4), 4–28.
- Bazsalya, B., & Hörich, B. (2020). Iskolák közötti egyenlőtlenségek alakulása 2010 után. *Educatio*, 29(3), 425–448.
- Belinszki, B., Szepesi, I., Takácsné Kárász, J., & Vadász, Cs. (2020). *Országos Kompetenciamérés 2020. Országos jelentés*. Oktatási Hivatal.
- Bharuthram, S. (2012). Making a case for the teaching of reading across the curriculum in higher education. *SA Journal of Education*, 32(2), 205–214.
- Bihari, I. (2021). *A hátrányos helyzetű tanulók nem-kognitív készségeinek fejlődése a tanodában* (Doktori értekezés). Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/5777e0eb-e875-4056-914f-0c5e4c6b0ef5/content>
- Bihari, I., & Csoba, J. (2018). „Az iskolán túl...” A tanodák szerepe a hátrányos helyzetű tanulók társadalmi integrációjában. *Metszetek*, 7(2), 3–27.
- Bosley, L. (2008). “I don’t teach reading”: Critical reading instruction in composition courses. *Literacy Research and Instruction*, 47(4), 285–308.
- Csovcsics, E. (2016). Közös gyerekünk. Iskola és tanoda együttműködése. In J. B. Fejes, M. Lencse, & N. Szűcs (Szerk.), *Mire jó a tanoda? A TanodaPlatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek* (pp. 27–32). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.
- de-la-Peña, C., & Luque-Rojas, M. J. (2021). Levels of reading comprehension in higher education: Systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 712901.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI). (2015). *Tanodasz tenderd*. Budapest: Emberi Erőforrások Minisztériuma. <https://www.palyazat.gov.hu/doc/4518#>
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI). (2018). 40/2018. (XII. 4.) EMMI rendelet a gyermekek esélynövelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.
- Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI). (2019). *Szakmai szolgáltatás a tanoda program működtetésére*. Budapest: EMMI Gyermekesély Főosztály, Oktatási Hivatal EFOP-3.1.7. Esélyteremtés a köznevelésben c. kiemelt projekt tanoda tanácsadói & Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság. http://szocialisportal.hu/documents/10181/206271/Szakmai_ajanlas/4a1ef73e-311b-6548-5f17-d24d0933d6ae

Fejes, J. B., & Szűcs, N. (2016a). *A TanodaPlatform jelentése az EFOP-3.3.1-15 tanodapályázat eredményeiről* [Kézirat].

http://tanodaplatform.hu/letoltesek/TP_EFOP-palyazat_jelentes.pdf

Fejes, J. B., & Szűcs, N. (2016b). A tanodaszféra és a TanodaPlatform kapcsolódási pontjai. In J. B. Fejes, M. Lencse, & N. Szűcs (Szerk.), *Mire jó a tanoda? A TanodaPlatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek* (pp. 13–21). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

Fejes, J. B., & Szűcs, N. (2021). Distance learning for under-privileged students during COVID-19 – The perceptions of tanoda teachers in Hungary. *Intersections, East European Journal of Society and Politics*, 7(3), 60–79.

Fejes, J. B., & Szűcs, N. (2022). Megfogyva bár... Helyzetkép a tanodák finanszírozási hátteréről. *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat*, 33(3), 49–70. <https://doi.org/10.48007/esely.2022.3.3>

Fejes, J. B., & Vigh, T. (2019). A tanodák hatásának vizsgálata a szövegértés, matematika és néhány affektív változó alapján az eDia-platform alkalmazásával. In M. Binder (Szerk.), *Tanodai tapasztalatok (2015–2019). Tanodajellemzők, egyéni fejlesztés, mérés. Záró tanulmánykötet* (pp. 73–108). Budapest: Oktatási Hivatal.

Fejes, J. B., Tóth, E., & Szabó, D. F. (2020). Az oktatási méltányosság és aktuális kérdései Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 181(1), 68–78.

Heckman, J. J., Humphries, J. E., Urzua, S., & Veramendi, G. (2010). *The effects of educational choices on labor market, health, and social outcomes* (Working Papers 2011-002). Chicago: Human Capital and Economic Opportunity Working Group. <https://ideas.repec.org/p/hka/wpaper/2011-002.html>

Hermann, Z. (2019). A tankötelezettségi korhatár csökkentésének hatása a lemorzsolódásra. In K. Fazekas, M. Csillag, Z. Hermann, & Á. Scharle (Szerk.), *Munkaerőpiaci tükör 2018* (pp. 69–75). Budapest: Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont.

Kelemen, V. (2016). Bevonó foglalkozás a tanodában. In J. B. Fejes, M. Lencse, & N. Szűcs (Szerk.), *Mire jó a tanoda? A TanodaPlatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek* (pp. 65–72). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

Keller, J. (2018). Az esélykiegyenlítés egyenlőtlen feltételei: A koragyerekkori szolgáltatások intézményi aszimmetriái. *Esély*, 29(5), 48–75.

Kerényi, Gy. (Szerk.). (2005). *Tanodakönyv. Javaslatok tanodák szervezéséhez*. Budapest: Sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

Kertesi, G., & Kézdi, G. (2010). Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a középiskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felmérésének 2006 és 2009 közötti hullámaiból. In T. Kolosi & I. Gy. Tóth (Szerk.), *Társadalmi Riport 2010* (pp. 371–407). Budapest: TÁRKI.

Kiss, M., & Vastagh, Z. (2021). Hátránykompenzáció az iskolán kívül? Az extrakurrikuláris intézmények szerepe és megítélése a tanulmányi eredményesség és előmenetel szempontjából. *Társadalomtudományi Szemle*, 11(2), 96–121.

Kormány. (2022). 11/2022. (I. 14.) Korm. rendelet az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények

és hálózatok állami támogatásáról szóló 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet módosításáról.

Központi Statisztikai Hivatal (KSH). (2023). 25.1.1.10. Gyermejköltségi alapellátások. https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0010.html

L. Ritók, N. (2016). Tanoda vagy iskola? In J. B. Fejes, M. Lencse, & N. Szűcs (Szerk.), *Mire jó a tanoda? A TanodaPlatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek* (pp. 22–26). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

Lannert, J. (2016a). *Kellenek-e a tanodák?* <http://www.koloknet.hu/iskola/pedagogus/oktataspolitika/kellenek-e-tanodak/>

Lannert, J. (2016b). Válasz Lencse Máténak. *Taní-tani Online*, 6. http://www.tani-tani.info/valasz_lencse_matenak

Lannert, J. (2021). *Zárótanulmány az emberierőforrás-szűkösségekről a magyar közoktatásban*. Budapest: T-TUDOK.

Lannert, J., Németh, Sz., & Zágon, B. (2013). *Tanoda-kutatás és fejlesztés 2012/2013. Zárótanulmány. Vitaanyag*. T-TUDOK.

Makszim, E. B., & Csereklye, E. (2025). Multikulturális megközelítések a magyarországi tanodákban. *Neveléstudomány – Oktatás – Kutatás – Innováció*, 13(1), 18–30.

Márton, G. (2016). Kapcsolattartás a szülőkkel – Tanodai megközelítések. In J. B. Fejes, M. Lencse, & N. Szűcs (Szerk.), *Mire jó a tanoda? A TanodaPlatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek* (pp. 130–140). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The state of learning and equity in education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/40663ed2-en>

Paksi, B., Széll, K., Magyar, É., & Fehérvári, A. (2020). A lemorzsolódás egyéni és kontextuális tényezői. *Iskolakultúra*, 30(8), 62–81.

Roma Education Fund (REF). (2009). *Studies and Researches*.

Rosa Parks Alapítvány, Motiváció Egyesület, & Partners Hungary. (2020, május). *Amit a digitális tanrend felszínre hoz: Sok helyen nemhogy digitális tudás, de megfelelő tér vagy áram sincs – tanodák, roma közösségi szervezetek és szülők tapasztalatai*. https://www.rosaparks.hu/wp-content/uploads/2020/06/K%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi_kutat%C3%A1sR%C3%B6v.pdf

Szőke, J. (1998). *A Józsefvárosi Tanoda*. Soros Oktatási Füzetek. Budapest: Soros Alapítvány.

Szűcs, N., & Fejes, J. B. (2020). *A TanodaPlatform összefoglalója a 2019. évi állami finanszírozású tanodapályázatról* [Kézirat]. Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

Szűcs, N., & Fejes, J. B. (2021). Csodafegyver vagy pótcselekvés? A tanodamozgalom története és legitimációs kérdései. *Iskolakultúra*, 31(1), 45–67.

Toste, J. R., Didion, L., Peng, P., Filderman, M. J., & McClelland, A. M. (2020). A meta-analytic review of the relations between motivation and reading achievement for K–12 students. *Review of Educational Research*, 90(3), 420–456.

Varga, A. (2018). A hazai oktatási integrációs tapasztalatok és a korai iskolaelhagyás megelőzése. In J. B. Fejes & N. Szűcs (Szerk.), *Én vétkem: Helyzetkép az oktatási szegregációról* (pp. 67–87). Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület.

2024-ben megjelent tanulmányok a tanodák működése kapcsán

- Bacsó, B. (2024). A tanoda esélyteremtő hatása a digitális egyenlőtlenség szempontjából: A tuzséri Tasak Tanoda esete. In J. T. Karlovitz (Szerk.), *Pedagógiai gondolkodásunk a konfliktusokkal terhelt világban* (264–276.). International Research Institute. [\[PDF\]](#)
- Benkő, F. (2024). Önkéntesekkel a gyerekszegénység és kirekesztés ellen – a tíz éves InDaHouse Hungary működése. *Önkéntes Szemle*, 4(1), 36–39. [\[PDF\]](#)
- Both, E. K., & Szilveszter, Á. M. (2024). A Bagázs Közhasznú Egyesület romatelepen élők támogatásáért végzett munkájának komplex módszertani bemutatása. *Önkéntes Szemle*, 4(1), 151–168. [\[PDF\]](#)
- Elekes, T., & Meleg, A. (2024). A tanodák jelentősége, térbeli megoszlása és bővítési lehetőségei Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében. *Kapocs*, 7(1–2), 85–93. [\[PDF\]](#)
- Nagy, Z., & Kovács, J. (2024). Tanodás és nem tanodás gyerekek szociális kompetenciáinak összevetése kérdőíves, megfigyeléses és narratív módszertannal. *Acta Medicinae et Sociologica*, 15(38), 102–128. [\[PDF\]](#)
- Perpék, É., & Kiss, M. (2024). A tanulási eredményességet célzó szolgáltatások a komplex járási gyerekesély programokban. *Önkéntes Szemle*, 4(1), 103–121. [\[PDF\]](#)
- Szűcs, N. & Fejes, J. B. (2024). A tanodák működése és a tanodai önkéntesség kereti. *Önkéntes szemle*, 4(1), 31-54. [\[PDF\]](#)
- Szűcs, N., Fejes, J. B. & Mutier, U. (2024). Az önkéntesek szerepe a Motiváció Tanodák működésében. *Önkéntes szemle*, 4(1), 82-102. [\[PDF\]](#)

A HIÁNYOK. A TanodaPlatform jelentése az állami finanszírozással működő tanodák aktuális kihívásairól című dokumentum az Európai Unió Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV) által támogatott STAID – Strengthening of Tanodas Against Inequality and Discrimination projekt keretében jött létre.

**Funded by
the European Union**

